DAVLAT BYUDJETI XARAJATLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Ilmiy rahbar: Juliboy o‘g‘li Oybek,
SamISI, “Bank ishi” kafedrasi katta o‘qituvchisi
Azamov Og’abek
Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti
“Bank-Moliya xizmatlari” fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada byudjet xarajatlarining mohiyati, byudjet xarajatlarini moliyalashtirish printsiplari, hozirgi vaziyat tahlili, byudjet xarajatlarini amalga oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili keltirilgan.

Kalit so’zlar: Davlat byudjeti,elektron hukumat,shaffoflik,samaradorlik.

Kirish. Davlat byudjeti xarajatlari va hokazolari, mamlakatning rivojlanishida katta ahamiyatga ega bo'lgan masalalardan biridir. O'zaro hamkorlik va samarali foydalanish prinsiplari asosida davlat byudjeti xarajatlarini rivojlantirish va takomillashtirish, mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy taraqqiyotiga qo'shimcha boylik keltirishi mumkin.

Davlat byudjeti xarajatlarini samarali foydalanishga o'tkazish, birinchi bo'lib, byudjetdan moliyaviy resurslarni rational o'rganish va ularga to'g'ri yo'nalish berishni talab qiladi. Bu samarali moliyaviy boshqaruv, xarajatlar ustida nazorat va qo'llanishning mustasno tashkil etilishi orqali amalga oshirilishi mumkin.

Ikkinchi bo'lib, byudjet xarajatlari va hokazolari tashkil etishda ta'limli va mutaxassis kadrlar ishtirok etishi kerak. Bunday kadrlarni o'qitish va rivojlantirish tizimini takomillashtirish, eng yaxshi natijalarni olish uchun zarurdir. Ular, moliyaviy ma'lumotlarga to'g'ri va samarali qarashlar qabul etish, iqtisodiy va siyosiy tahlillarni amalga oshirish, xarajatlar ustida nazorat qilish va takomillashtirishning boshqa jarayonlarini amalga oshirishda katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Aniqroq qilib aytganda, davlat byudjeti xarajatlaridan samarali foydalanishni takomillashtirish, mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy taraqqiyotini kuchaytiradi. Bu yo'nalishda amalga oshiriladigan islohotlar va qo'llanishlar, moliyaviy resurslarni samarali va huquqiy ravishda ishlatishga imkon yaratadi va odamlarga yaxshi xizmat ko'rsatishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Davlat byudjeti xarajatlaridan samarali foydalanishni takomillashtirish mavzusiga oid adabiyotlar haqida ma'lumotlar quyidagicha:

1. "Davlat byudjeti va samarali foydalanish" - bu adabiyot davlat byudjetining xarajatlaridan samarali foydalanishni takomillashtirishning muhimligi va usullari haqida ma'lumotlar beradi. (https://uz.wikipedia.org/wiki/Davlat_byudjeti).

2. "Davlat byudjeti xarajatlaridan samarali foydalanishning asosiy yo'nalishlari" bu adabiyot davlat byudjeti xarajatlarini samarali foydalanishning asosiy yo'nalishlarini tahlil qiladi va takomillashtirishning qanday amalga oshirilishi kerakligini ko'rsatadi. (https://lex.uz/acts/-2304138).

3. "Davlat byudjeti xarajatlaridan samarali foydalanishning muhimligi" - bu adabiyot davlat byudjeti xarajatlaridan samarali foydalanishning moliyaviy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanish uchun qanday ahamiyatga ega ekanligini tahlil qiladi.

4. "Davlat byudjeti xarajatlaridan samarali foydalanishning strategiyasi" - bu adabiyot davlat byudjeti xarajatlaridan samarali foydalanishning strategiyasini va uning amaliyotga oshirilishi uchun kerakli qadamlarni ko'rsatadi.

Tadqiqot metadologiyasi. Maqolada ilmiy mushohada, abstrakt-mantiqiy fikrlash, qiyosiy hujjatlar, ma'lumotlarni taqsimlash usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Byudjet mablag'laridan foydalanishning asosini birinchi navbatda ijtimoiy sohani rivojlantirish va ustuvor vazifalarni mablag' bilan ta'minlash tashkil etadi. Bu borada moliyaviy resurslardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Yuqoridagi vazifani amalga oshirishda, fikrimizcha, byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirish alohida o'rin tutadi. Shu nuqtai nazardan byudjet xarajatlarini to'g'ri rejalashtirish, milliy iqtisodiyotimizning raqobatbardoshligini orttirish va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash maqsadida byudjet xarajatlarining samarali ishlatilishi uchun tegishli chora-tadbirlar ko'rish zarur hisoblanadi. Hududlarning byudjet xarajatlarini amalga oshirish o'ziga xos turli omillarga asoslanib ishlab chiqish kerak.

Davlat byudjeti xarajatlarini samarali foydalanishini takomillashtirish, bir davlatning moliyaviy resurslarini effektiv va maqsadga muvofiq ishlatishni ta'minlash uchun muhimdir. Bu masala davlatlar uchun uzun muddatli iqtisodiy rivojlanish va sotsial sohani kengaytirishning amalga oshirilishi uchun muhimdir. Samarali foydalanishni takomillashtirish uchun, davlat tomonidan xarajatlar to'g'risidagi ma'lumotlar yaxshi tahlil qilinishi va monitoring qilinishi zarur bo'ladi. Bu ma'lumotlar, xarajatlarning to'g'ri yo'nalishga yo'naltirilishi, to'g'ri maqsadlarga yo'naltirilishi va moliyaviy samarali foydalanishni ta'minlash uchun qo'shimcha tahlillarni amalga oshirishga imkon beradi.

Davlat byudjeti xarajatlari tashkil etishning tartibi muhimdir. Samarali foydalanishni ta'minlash uchun, xarajatlarning qanday tartibda belgilanishi va bajarilishi kerakligini aniqlash zarur. Bu tartib, xarajatlarning qo'lga kiritilishi, moliyaviy ta'sirining baholash va o'zaro solishtirishning amalga oshirilishi orqali yangi xarajatlarning tartiblanganligini ta'minlashga yordam beradi.

Davlat byudjeti xarajatlarining to'g'ri yo'nalishga yo'naltirilishi, moliyaviy resurslarni samarali foydalanishni ta'minlashning muhim qismidir. Bu yo'nalishda, xarajatlar o'zaro solishtirish va baholash orqali samarali sohalarga yonaltirilishi, yani iqtisodiy va sotsial muqobil bo'lgan sohalarga ortiqcha moliyaviy resurslar ajratilishi kerak.

Samarali foydalanishni ta'minlash uchun davlat byudjeti xarajatlarining monitoringi va baholash tizimi zarurdir. Bu tizim, xarajatlar o'z vaqtida ishlab chiqilishi, to'g'ri maqsadlarga yo'naltirilishi va samarali natijalarni ta'minlashga imkon beradi. Monitoring va baholash, xarajatlarning samarali foydalanishiga yo'l qo'yadigan muhim ta'sirchanliklarni aniqlashga yordam beradi va qo'shimcha moliyaviy resurslarni saqlash imkoniyatini yaratadi.

Xarajatlar to'g'ri moliyaviy rejalashtirilishi, samarali foydalanishni ta'minlashning muhim qismidir. Bu rejalashtirish, xarajatlar qo'llanilishi va moliyaviy samarali foydalanishning ta'minlanishi uchun kerakli moliyaviy tizimlarni o'rnatishni o'z ichiga oladi.

Davlat byudjeti xarajatlarining samarali foydalanishini takomillashtirish, davlatning moliyaviy resurslarini effektiv ishlatish imkonini beradi va quyidagi foydalarni olib keladi:

1. Moliyaviy samarali foydalanish: Xarajatlar to'g'ri yo'nalishga yo'naltirildikda, moliyaviy resurslar samarali tarzda ishlatiladi. Bu, moliyaviy muqobil bo'lgan sohalarda investitsiyalarni oshirish, sotsial sohalar va infrastrukturani rivojlantirish, ta'lim va sog'lomlik sohasiga moliyaviy resurslarni o'tkazish, ish yaratishni rag'batlantirish va boshqalar kabi muhim sohalarda moliyaviy samarali foydalanishni ta'minlaydi.

2. Ehtiyoj fond yaratish: Xarajatlarning samarali foydalanishiga oid takomillashtirish jarayonida, ehtiyoj fond yaratish ham muhim ahamiyatga ega. Ehtiyoj fond, moliyaviy ravishda yomonlashishlarga qarshi to'lovlar uchun ijaraga beriladi va daromadni investitsiya qilish orqali katta proyektlarni amalga oshirishga imkon beradi. Bu fondlar, davlat byudjetining ustuvor maqsadlarga yo'naltirilishi va biriktirilgan mablag'lar orqali moliyaviy samarali foydalanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

3. Iqtisodiy rivojlanish: Samarali foydalanish, iqtisodiy rivojlanishga olib keladi. Xarajatlar to'g'ri yo'nalishga yo'naltirilishda, moliyaviy resurslar ishlab chiqarish, innovatsiyalar, yangi sohalar yaratish va sifatli xizmatlarni o'stirish uchun ishlatiladi. Bu esa iqtisodiy rivojlanishga olib keladi va davlatning o'sish va rivojlanish darajasini oshiradi.

4. Moliyaviy barqarorlik: Xarajatlar to'g'ri yo'nalishga yo'naltirishda, moliyaviy resurslarni samarali foydalanish imkoniyati yuzaga keladi. Bu esa davlat byudjetining barqarorligini oshiradi, ishlab chiqarish, sotuv va xizmatlarni oshirish, daromadlarni oshirish va istiqbollarini boshqarish imkonini beradi. Barqarorlik, davlatning moliyaviy iste'molni tizimga solish, qarzlarni kamaytirish va moliyaviy iste'molni samarali va barqaror qilishga imkon beradi.

Shuningdek, davlat byudjeti xarajatlarining samarali foydalanishini takomillashtirish, transparensiyani oshiradi, moliyaviy qonun-huquqiy asoslar ustida tizimni kuchaytiradi va moliyaviy muammolarni yechishda samarali yondashuvni ta'minlaydi.

Bular bilan birga, davlat byudjeti xarajatlarining samarali foydalanishini takomillashtirish, davlatning moliyaviy resurslarini effektiv va maqsadga muvofiq ishlatish imkonini beradi, iqtisodiy rivojlanishni oshiradi va moliyaviy samarali foydalanishni ta'minlaydi. Bu esa davlatning o'sish va rivojlanishini kuchaytiradi va fuqarolar uchun yaxshi xizmatlar ko'rsatish imkonini yaratadi.

Xulosa va takliflar. Davlat byudjeti mablag'laridan samarali foydalanish davlat islohotlarining muhim yo'nalishlaridan biridir. Jahon tajribasi ko'rsatishicha, davlat idoralari faoliyatini elektronlashtirish, ularning hisobot berish tizimini takomillashtirish, xarajatlar monitoringini chuqurlashtirish samarali yechimlarning asosini tashkil etadi. Bizning davlatimizda ham bu yo'nalishda muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Lekin yanada samaradorlikni ta'minlash maqsadida quyidagi takliflar berilishi lozim:

1) Har bir davlat tashkilotining faoliyatini alohida belglaydigan ko'rsatkichlar ko'rsatib, ularning natijalari uchun javobgarlik belgilash.

2) Xarajatlarni nazorat qilishda elektron tizimdan foydalanishni yanada kengaytirish.

3) Davlat xodimlarining samaradorligini baholashda tanqidiy mezonlar joriy etish.

4) Fuqarolarning internet orqali xarajatlarning shaffofligiga bo'lgan erishuvini ta'minlash.

5) Byudjet mablag'laridan foydalanishni umumiy korporativ avtomatlashtirish tizimi yaratish.

Bunday islohotlar davlatimizning samaradorligini oshirish orqali, davlat xizmatlarining sifati va fuqarolarning qonuniy huquqlarini himoya qilish darajasi yuksaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Davlat byudjeti - Vikipediya (https://uz.wikipedia.org/wiki/Davlat_byudjeti)
2. Budjet kodeksi (https://lex.uz/acts/-2304138)